

Докторантски и студентски дебюти
Student Debuts

Особености на президентската реторика
на Георги Първанов

Атанас Радев

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Имейл: atanas.g.radev@abv.bg

Абстракт: Статията е опит да се анализират особеностите на президентската реторика и в частност на политическото говорене на президента Георги Първанов. Президентската институция е представена в контекста на гражданското общество в България, както и във връзка с регламентирането ѝ от Българската конституция. Изхожда се от предположението, че президентската реторика има роля в национален и международен план. Методологията включва анализ на дискурса, на жанровете и отношенията между реторика и общество, личност и роли в съответствие с правните норми и институционалните изисквания. Хипотезата е, че реториката на всеки отделен президент има индивидуални особености, специфичен език и подход за обявяване на идеи, концепции и предложения. Реторическите инструменти са представени в статии, анализиращи речи от два мандата на президента Първанов. Заключение е, че президентската реторика има връзка с характера и опита на президента.

Ключови думи: президентство, президент, президентска реторика, общество, фактори, правила.

Features Georgi Parvanov's
Presidential Rhetoric

Atanas Radev

Sofia University "St. Kliment Ohridski"
E-mail: atanas.g.radev@abv.bg

Abstract: The article is an attempt to analyse the features of Georgi Parvanov's presidential rhetoric. The presidential institution is presented in the context of civil society in Bulgaria as well as in connection with its regulation by the Bulgarian Constitution. The assumption is that the presidential rhetoric has a role on national and international levels. The methodology includes discourse analysis, genres analysis and relations

between rhetoric and society, person and roles in accordance with juridical norms and institutional requirements. The hypothesis is that every single presidents' rhetoric has individualistic features, specific language and approach to present ideas, concepts and proposals. The rhetorical tools have been presented in speeches delivered during President Parvanov's two mandates. The conclusion is that the presidential rhetoric has a connection with the character and experience of the President.

Keywords: presidency, president, presidential rhetoric, society, factors, rules.

Уводни думи

В статията е направен опит да се изведат особеностите на президентската реторика. Президентската институция позволява на личността, която я оглавява, да покаже своята индивидуалност не само чрез заемането на позиции по конкретни политически теми, а и чрез начина, по който ги представя и заявява. Фокусът е върху конституционно заложената институционална комуникация на президента на републиката и по-конкретно реториката на държавния глава Георги Първанов. Политическото слово на президента Първанов заема важно място при изпълнение на задълженията му. В края на втория му мандат са издадени три тома [1] с негови речи и слова. В книгата „Пътуване към паметта“ има отделно обособена глава „За политическото слово“. [2] По своята същност президентската институция е натоварена с моралната и авторитетна отговорност да отъждествява единството на нацията, заложено ѝ в конституционните текстове. Към настоящия момент историята на президентската институция у нас е сравнително кратка, но се открояват личностните качества и специфики на отделните президенти. От началото на демократичните процеси след 1990 г. до януари 2022 г. държавните глави са д-р Желю Желев, Петър Стоянов, Георги Първанов, Росен Плевнелиев и сега действащият президент Румен Радев. Трябва се отбележи, че словото на българския държавен глава няма единствено и само протоколен характер, президентската реторика съдържа ясни политически послания, които предизвикват обществен отзвук. В тълкуванията на Конституцията се посочва, че президентът няма пречки да упражни извънконституционна намеса при определени политически ситуации чрез писмени или устни изявления. Авторитетната намеса на президента може да има съществено политическо значение. [3]

Поради тази причина трябва да се обърне внимание на президентската реторика и въздействието ѝ върху общественото мнение и вследствие – на доверието към президентската институция. Предвид особеностите на личността и подходите в комуникацията на държавните глави се виждат съществени различия и специфики, които спомагат за формирането на образа

на институцията в зависимост от техния мандат. Представена е ролята на политическото слово на държавния глава, президентската институция и конкретната личност. Обект на изследване е президентът Георги Първанов (2002–2012), избран в два последователни мандата до 21 ноември 2012 г. [4]

Дизайн на изследването

Обектът на изследване предполага интердисциплинарен подход. Той включва диахронен анализ, извеждане на факторите на базата на дискурсивния анализ, установяване на жанровите специфики на президентската реторика и представяне на резултати от анализа на връзката президентска реторика – общество.

Въвеждане на основни понятия

В българската научна традиция президентската реторика е била обект на анализ от различни научни гледни точки. По-долу се представят дефиниции за президентската реторика. Иванка Мавродиева проучва реториката, жанровете и дава следната дефиниция: „Терминът президентска реторика вече се използва при назоваване на ораторски изяви при изпълнение на правомощията и задълженията на държавния глава, а също така и по време на участие в предизборни кампании. В него се влагат следните значения: от една страна, се назовава ораторът на институционално равнище (или статусът му на кандидат за президент), а от друга, реториката се използва в смисъл на практика“. [5] Иванка Мавродиева обновява дефиницията и казва, че „Президентската реторика включва ораторски изяви на президента и вицепрезидента при изпълнение на задълженията им по време на мандата, а когато се провеждат избори терминът е президентска предизборна или президентска изборна реторика. Тогава когато президентът произнася речи, слова и обръщения в Народното събрание, реториката съчетава особеностите и на парламентарната, и на президентската реторика, тъй като произнасянето е персонално от държавния глава, а мястото на реализация е законодателната институция“. [6]

Иванка Мавродиева проучва кандидатпрезидентските дебати, включително и тези с участието на Георги Първанов и определя тази реторика като кандидатпрезидентска. [7]

Аргументите от реторична гледна точка са представени в наръчника „Онлайн курс по реторика“, като тук само посочваме някои от тях: аргумент по същество, аргумент на авторитета, аргумент срещу авторитета, популистки аргумент, аргумент от личния опит, аргумент към невежеството, аргумент по аналогия и др. [8]

Фактори за функционирането на президентската институция

Президентската институция в България е сравнително млада. Тя е в резултат на демократичните промени след 10 ноември 1989 г. Прерогативите на държавния глава са дадени в Конституцията от 1991 г., още при изработването на основния закон се появяват дебатите за по-силната роля на държавния глава. „Държавният глава не е деполитизиран държавен орган, а напротив той може да издава актове със съществени политически последици, да прави изявления и обръщения с важно политическо значение.“ [9]

В книгата „Полупрезидентският режим“ Морис Дюверже извежда следната постановка: „Президентът е държавен глава. Той олицетворява единството на нацията...“. [10] Според Морис Дюверже прекият избор дава на държавния глава двусмислена легитимност, тъй като отговаря на сложни колективни представи, „в които се преплитат различни образи на държавния глава, едновременно символ и политически лидер, национален арбитър...“. [11] Възможните интерпретации са, че президентската институция има морална отговорност и че тя трябва да бъде гарант на стабилност и арбитър при разрешаването на политически кризи.

Реторичен анализ на президентската реторика на Георги Първанов

Обект на изследване са речите на президента. В Конституцията на Република България, според чл. 98, т. 2 [12] президентът има правото да отправя обръщения към народа и Народното събрание, което гарантира инструментите за комуникация.

Следователно налице е ясно фиксираната конституционна норма на институционална комуникация на президента. Конституционните текстове регламентират реториката на общо равнище, което не ограничава възможностите за проява на индивидуалните особености на президента, тъй като всеки един от тях има свой подход. До 2022 г. петима са държавните глави – Желю Желев (1992–1997), Петър Стоянов (1997–2002), Георги Първанов (2002–2012), Росен Плевнелиев (2012–2017), Румен Радев (2017–2022 – първи мандат, от 2022 – втори), които заемат различни роли и съответно градят различни образи на институцията в общественото пространство. Всеки президент има своите успехи, принципи, убеждения и каузи. Акцентът е върху реториката на държавния глава. Тя до известна степен има протоколен характер, същевременно се отличава с висока легитимност.

Първанов обръща внимание на политическото слово в книгата си – по-конкретно в главата „За политическото слово“, където цитира Симеон Радев: „Един оратор не говори, за да бъдат неговите речи четени“ и продължава „И все пак едно слово трябва да бъде подготвено и произнесено

така, че да не се губи ефектът и когато се чете след години“. [13] Първанов нееднократно заявява позиция за авторство на своите речи и слова. Накратко е направен преглед на неговата биография и политически опит, за да може да се обяснят неговият подход и действия. Той идва от академичните среди като историк, впоследствие старши научен сътрудник, което му дава солидна основа, която впоследствие ще бъде надградена с писането и четенето на партиен активист и лидер на Българската социалистическа партия (1996 – 2001). Първите крачки в политиката на Първанов са свързани с това, което е научил от д-р Петър Дертлиев, Александър Лилов и Андрей Луканов. „Аз съм имал удоволствието да премина през една школа на забележителни оратори“, споделя Първанов в публична лекция пред студенти. [14] Има разлика между ораторския стил на Първанов като партиен лидер и като държавен глава. „Който има желание, може да открие разликите, доколкото част от словата ми са публикувани в Първанов, Г. „Преди и след Десети, както и в „Първия мандат на Георги Първанов“, „Втория мандат на Георги Първанов“.“ [15]

При полагането на клетва пред Народното събрание – 19 януари 2002 г., президентът Георги Първанов прави стратегически ход, като посочва ясната концепция и визия за президентската институция. В началото при въстпителните си думи, Първанов загатва принципа на приемствеността и последователността в действията за доброто на страната. Ораторът извежда начина на управленския си подход и ролята си в политическата система. „Управление чрез максимално съгласие е формулата...“ – търсенето на диалог с всички заинтересовани страни за постигане на стратегическите цели, които си е поставила България. „Президентската институция ... – ще бъде фактор на стабилността.“, „... аз ще търся реално, разумно и делово партньорство с изпълнителната власт, с парламента, със съдебната власт.“ [16]

Очертана е ролята на консенсуса. Президентът е поставен в ролята на арбитър и архитект на мостове между държавите, между Изтока и Запада, а не като източник на противопоставяне и фактор за дестабилизация. Важен аспект заема темата за националното помирение и съгласие в името на бъдещето на страната – пълноправното членство в ЕС и НАТО. При приемането на поста държавен глава – 22 януари 2002 г., Първанов заявява: „Аз поемам функциите на държавен глава в името на необходимостта от един нов консенсус, в името на националните значими цели и приоритети“. [17] Първанов се представя в образа на балансър, арбитър и стратег.

Президентът има успехи в областта на външната политика, но фокусът на вниманието ни пада върху вътрешната политика на страната. В първото си слово като държавен глава Първанов загатва за един от елементите на неговия образ, а именно търсенето на „активна социална позиция

на президентската институция“, или казано с други думи от него „единство на икономическа и социална политика“. [18]

На базата на анализ и на други речи може да се направи изводът, че речите от 19 и 22 януари 2002 г. са ориентирани към представяне на концепцията за развитие на президентската институция. Има последователност и градация в посланията, когато се споменават исторически факти и събития, те се поставят в центъра и на базата на тях се надграждат идеите. Пример за това е приветственото слово [20] към Негово Светейшество папа Йоан Павел II от 23 май 2002 г., в което се прави хронологически преглед на християнската ни история, ролята на вярата и духовността предвид ударите на историята ни. Посочва действията и позицията на България между двете европейски традиции на Изтока и Запада, България като свързващо звено, по-точно застъпва националната ни гордост с 24 май – ден на светите братя Кирил и Методий, на българската азбука, просвета и култура. [20]

В първата годишнина по повод от встъпването на президента в длъжност, Първанов прави изявление, в което се отчита за своята дейност. Интересното тук е надграждането на посланието за ролята на президентската институция като „фактор на стабилността и спокойствието“. [21] Наблюдава се честа употреба на думите „морал“, „консенсус“, „диалог“, „социално“ и техните производни. Затвърждава тезата си, че ще бъде президент на всички българи и отстояването на надпартийния характер на институцията.

Президентът прави своето обръщение относно войната в Ирак през март 2003 г. в Народното събрание, възползвайки се от конституционните си правомощия. Това е акт на уважение към парламента, предвид осъзнатото разбиране за парламентарния характер на републиката, както и осъзнатата необходимост за сътрудничество и диалог между институциите. От самото въведение на речта е прокаран моралният мотив за неоправдаването на военните действия: „Аз не приемам тази война, защото споделям моралното разбиране, че всяка война е тежко изпитание за народите“. [22] Той задава тон на дискусиата в друга посока, минавайки през държавническата позиция и отговорност в тези времена и достигайки до стратегическите цели на страната. Превес вземат отговорността и грижата към последствията и бъдещето на страната в посока на европейската интеграция, както той казва: „Става дума за държавническото ни самочувствие и самосъзнаване“ [23], призив за ясна осъзнатост, че „българският национален интерес е свързан със стабилността на европейските и евроатлантическите организации“. Посланията от по-общи за войната преминават към по-конкретни за последствията от нея за Европа и България.

Обособяването на тази концепция и отчетливите понятия спомагат за дефинирането на образа на държавния глава като мост между властите. В

обръщението си към народните представители и нацията по повод четвъртата годишнина от встъпването на президента в длъжност – 20 януари 2006 г., Първанов отстоява тезата си, че „Президентът е един възможен и необходим посредник в решаването на проблемите в социалния и политически живот на страната. Образно казано – президентът не е управник, но при необходимост може да бъде политически арбитър и коректив“. [24] В подкрепа на това, можем да изтъкнем водещата роля, която той приема по време на учителската стачка през 2006 г., момент в който президентът е посредник между изпълнителната власт, синдикалните организации и учителите. Има възможност да затвърди позициите и мнението си по темата образование и култура, тъй като тези теми заемат голям част от времето му като президент и той участва в конференции и дискусии. Като общи характеристики за речите му можем да изведем на преден план умереният дух и баланс, дори в моментите, когато отправя критика. Тук трябва да отбележа, че освен дебатите в публичното пространство президентът ги измества и в полето на академичните среди, тъй като неговите предложения и инициативи са подкрепени с различни по форма публикации със съавторството на най-добрите експерти в конкретните области. Това допринася за нивото на дебата, влизайки в дълбочина по конкретните проблеми и търсенето на ефективни решения.

В тази статия е направен опит да се представят особеностите на президентската реторика по теми, свързани с ролята на президентската институция в българското общество. Анализът показва, че в реториката на Първанов има подчертано използване на думите *патриотично*, *национално*, *отечество* и *родина*, подкрепени с исторически примери и метафори.

Посочвайки моралната отговорност на президентската институция, Първанов говори по темите за принципността и морала в политиката. Той навлиза в полето на дебата, като се включва в няколко конференции, които той открива и задава тон на дискусиите за „Морала в българската политика“. [25] В речите си той подчертава ролята на политическото слово и важноста му в демократичните процеси.

През втория мандат държавният глава е по-свободен да действа, вероятно защото няма да му се налага да участва отново в избори. В обръщението си, след полагането на клетва за втори път като президент на републиката в Народното събрание, Първанов казва: „Днешният ритуал обаче се провежда в една нова, качествено нова ситуация, съвпада с началото на нов период в развитието на България. Това налага необходимостта да осмислим не само традиционните послания, но и да потърсим параметрите на новия дневен ред на нацията“. [26] В тази своя реч той препотвърждава част от основната теза и образ, който гради още през изминалия мандат на арбитър и гарант на стабилност, но освен това задава и по-свободния тон

на институцията. Инициативата „Българските дебати“ утвърждава образа и позициите, които заема спрямо политическия диалог и консенсус. Липсата на идеен сблъсък го мотивира да организира поредица от дебати в различни области на обществения живот. По отношение на това, което казва, и начина, по който отправя посланията проличава подготовката и вниманието, което обръща на основните въпроси, които имат значение за избирателите. Той самият казва, че набелязва опорни точки, по които се води. Изреченията са кратки и са свързани с ключово съобщение, подбира изразните средства, без да употребява сложни и трудно разбираеми термини.

Възможно е да се направи изводът, че има развитие в реториката на президента Първанов, пример за това е словото му от Ботевските тържества на 2 юни 2010 г. В изпълнителната власт е ГЕРБ и Първанов като историк прави препратки в историята: „Да се попитаме – възкликва Ботев – в състояние ли е, което и да е правителство да ограничи мисълта и да ѝ тури деспотическа юзда? Цели милиони исторически факти доказват, че колкото една мисъл се преследва повече, толкова тя се разпространява по-лесно и бързо“. [27] Първанов споделя, че е изчел томовете с публицистиката на Ботев. Именно предварителната подготовка, запознаване в детайли с проблема и представянето му, са гаранция за въздействие върху слушателите.

Заключение

На базата на направения анализ могат да се направят следните изводи. Фиксираната конституционна норма на институционалната комуникация играе водеща роля във формирането на образа на държавния глава в зависимост от неговата личност. Президентът Георги Първанов успява чрез реториката си да се утвърди като оратор, който говори за стратегическите приоритети на България.

Цитати и бележки

- [1] Първанов, Г. (2011). *Първият мандат на Георги Първанов*. София: Издателство „Захарий Стоянов“. [Parvanov, G. (2011). *Parviyat mandat na Georgi Parvanov*. Sofia: Izdatelstvo „Zahariy Stoyanov“.]
- [2] Първанов, Г. (2011). *Първият мандат на Георги Първанов*. София: Издателство „Захарий Стоянов“, 517–528. [Parvanov, G. (2011). *Parviyat mandat na Georgi Parvanov*. Sofia: Izdatelstvo „Zahariy Stoyanov“, 517–528]
- [3] Решение №25 от 21 декември 1995 г. по к.д. №27/1995 г. за тълкуване на чл.92, ал.1 от Конституцията – изразът „президентът олицетворява единството на нацията“ (Обн., ДВ, бр. 6 от 19 януари 1996 г.) [Reshenie №25 ot 21 dekemvri 1995g. po k.d. №27/1995 g. za talkuvane na chl.92, al.1 ot Konstitutsiyata – izrazat „prezidentat olitsetvoryava edinstvoto na natsiyata“ (Obn., DV, br. 6 ot 19 yanuari 1996 g.)]
- [4] Решение № 1015 – ПВР/ 23.11.2021г. на ЦИК обявява Румен Георгиев Радев и Илияна Малинова Йотова за президент и вицепрезидент на Република Бъл-

- гария, което слага началото на втория им мандат. [Reshenie № 1015 – PVR/23.11.2021g. na TsIK obyavyava Rumen Georgiev Radev i Iliyana Malinova Yotova za prezident i vitseprezident na Republika Bulgaria, koeto slaga nachaloto na втория им мандат.]
- [5] Мавродиева, И. (2004). *Европейската и атлантическата интеграция на България. Реторически аспекти*. София: УИ „Св. Кл. Охридски“, 69. [Mavrodirova, I. (2004). *Evropeykata i atlanticheskata integratsia na Bulgaria. Retoricheski aspekti*. Sofia: UI „Sv. Kl. Ohridski“, 69.]
- [6] Мавродиева, И. (2013). *Политическата реторика в България: от митингите до Web 2.0 (1989-2012)*. София: Парадигма, 100. [Mavrodirova, I. (2013). *Politicheskata retorika v Bulgaria: ot mitingite do Web 2.0 (1989-2012)*. Sofia: Paradigma, 100.]
- [7] Mavrodirova, I. (2012). Rhetorical, Political, and Public Relations Aspects of Candidate debates during Prudential Election Campaigns in Bulgaria (1991-2006), *Controversia, an international journal of debate and democratic renewal*, Vol. 8, Issue 1, 36-57.
- [8] Видовете аргументи са представени от Мавродиева, И., Тишева, Й, Серезлиев, С., Петков, Г., Касабова, И., Симеонов, Т. (2021). *Онлайн курс по реторика*. София: Институт по реторика и комуникации, 114–125. [Mavrodirova, I., Tisheva, Y, Serezliev, S., Petkov, G., Kasabova, I., Simeonov, T. (2021). *Onlayn kurs po retorika*. Sofia: Institut po retorika i komunikatsii, 114–125.]
- [9] Решение №25 от 21 декември 1995 г. по к.д. №27/1995 г. за тълкуване на чл.92, ал.1 от Конституцията – израза „президентът олицетворява единството на нацията“ (Обн., ДВ, бр. 6 от 19 януари 1996 г.) [Reshenie №25 ot 21 dekemvri 1995 g. po k.d. №27/1995 g. za talkuvane na chl.92, al.1 ot Konstitutsiyata – izraza „prezidentat olitsetvoryava edinstvoto na natsiyata“ (Obn., DV, br. 6 ot 19 yanuari 1996 g.)]
- [10] Дюверже, М. (1995). *Полупрезидентският режим*. София: УИ „Св. Кл. Охридски“, 53. [Dyuverzhe, M. (1995). *Poluprezidentskiyat rezhim*. Sofia: UI „Sv. Kl. Ohridski“, 53.]
- [11] Дюверже, М. (1995). *Полупрезидентският режим*. София: УИ „Св. Кл. Охридски“, 53. [Dyuverzhe, M. (1995). *Poluprezidentskiyat rezhim*. Sofia: UI „Sv. Kl. Ohridski“, 53.]
- [12] Конституция на Република България. Чл. 98 Президентът на републиката: т. 2. Отправя обръщения към народа и Народното събрание. [Konstitutia na Republika Bulgaria. Chl. 98 Prezidentat na republikata: t. 2. Otravuya obrashtenia kam naroda i Narodnoto sabranie.]
- [13] Първанов, Г. (2021). *Пътуване към паметта. Разкази за политиката*. София: УИ „Св. Кл. Охридски“, 517–518. [Parvanov, G. (2021). *Patuvane kam pametta. Razkazi za politikata*. Sofia: UI „Sv. Kl. Ohridski“, 517–518.]
- [14] Цитат от публична лекция „Ролята на политическото слово на държавния глава“, организирана от Студентския клуб на политолога към Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – 20.01.2022 г. [Tsitat ot publichna leksia „Rolyata na politicheskoto slovo na darzhavnia glava“, organizirana ot Studentski klub na politologa kam Sofiyskia universitet „Sv. Kliment Ohridski“ – 20.01.2022 g.]

- [15] Първанов, Г. (2021). *Пътуване към паметта. Разкази за политиката*. София: УИ „Св. Кл. Охридски“, 519. [Parvanov, G. (2021). *Patuvane kam pametta. Razkazi za politikata*. Sofia: UI „Sv. Kl. Ohridski“, 519].
- [16] „Ще работя за България, обрната към бъдещето и към света“ – слово при полагането на клетва в Народното събрание. 19 януари 2002 г. [„Shte rabotyа za Bulgaria, obarnata kam badeshteto i kam sveta“ – slovo pri polaganeto na kletva v Narodnoto sabranie. 19 yanuari 2002 g.]
- [17] „Поемам функциите на държавен глава в името на национално значимите цели и приоритети“ – слово на церемонията по случай стъпването на президента в длъжност. 22 януари 2002 г. [„Pоемам funktsiite na darzhaven glava v imeto na natsionalno znachimite tseli i prioriteti“ – slovo na tseremoniyata po sluchay starvaneto na prezidenta v dlazhnost. 22 yanuari 2002 g.]
- [18] Първанов, Г. (2011). *Първият мандат на Георги Първанов*. София: Издателство „Захарий Стоянов“, 21. [Parvanov, G. (2011). *Parviyat mandat na Georgi Parvanov*. Sofia: Izdatelstvo „Zahariy Stoyanov“, 21.]
- [19] „Вратата и духовността преведоха България през морето от вековни изпитания“ – приветствие към Негово Светейшество папа Йоан Павел II. Пл. „Александър Невски“, 23 май 2002 г., 44–46. [„Vyarata i duhovnostta prevedoха Bulgaria prez moreto ot vekovni izpitania“ – privetsvie kam Negovo Sveteyshestvo papa Yoan Pavel II. Pl. „Aleksandar Nevski“, 23 may 2002 g., 44–46)]
- [20] „Вратата и духовността преведоха България през морето от вековни изпитания“ – приветствие към Негово Светейшество папа Йоан Павел II. Пл. „Александър Невски“, 23 май 2002 г. [„Vyarata i duhovnostta prevedoха Bulgaria prez moreto ot vekovni izpitania“ – privetstvie kam Negovo Sveteyshestvo papa Yoan Pavel II. Pl. „Aleksandar Nevski“, 23 may 2002 g.]
- [21] „Президентската институция е и ще бъде фактор на стабилността“ – изявление на пресконференция по повод годишнината от встъпването на президента в длъжност. „Дондуков“ 2, 23 януари 2003 г., 65. [„Prezidentskata institutsia e i shte bade faktor na stabilnostta“ – izyavlenie na preskonfrentsia po povod godishninata ot vstarvaneto na prezidenta v dlazhnost. „Dondukov“ 2, 23 yanuari 2003 g., 65,]
- [22] „Не приемам войната в Ирак“ – обръщение към нацията и народните представители. Народно събрание, 20 март 2003 г. (с. 298) [„Ne priemam voynata v Irak“ – obrashtenie kam natsiyata i narodnite predstaviteli. Narodno sabranie, 20 mart 2003 g. (s. 298)]
- [23] „Не приемам войната в Ирак“ – обръщение към нацията и народните представители. Народно събрание, 20 март 2003 г., 298, [„Ne priemam voynata v Irak“ – obrashtenie kam natsiyata i narodnite predstaviteli. Narodno sabranie, 20 mart 2003 g., 298,]
- [24] Първанов, Г. (2011). *Вторият мандат на Георги Първанов*. София: Издателство „Захарий Стоянов“, 164. [Parvanov, G. (2011). *Vtoriyat mandat na Georgi Parvanov*. Sofia: Izdatelstvo „Zahariy Stoyanov“, 164.]
- [25] Първанов, Г. (2011). *Вторият мандат на Георги Първанов*. София: Издателство „Захарий Стоянов“, 164. [Parvanov, G. (2011). *Vtoriyat mandat na Georgi Parvanov*. Sofia: Izdatelstvo „Zahariy Stoyanov“, 164.]

[26] Първанов, Г. (2011). *Вторият мандат на Георги Първанов*. София: Издателство „Захарий Стоянов“, 144. [Parvanov, G. (2011). *Vtoriyat mandat na Georgi Parvanov*. Sofia: Izdatelstvo „Zahariy Stoyanov“, 144.]

[27] Слово по повод честването на 2 юни 2010 – Ден на Ботев и загиналите за свободата на България. [Slovo po povod chestvaneto na 2 yuni 2010 – Den na Botev i zaginalite za svobodata na Bulgaria.]

Библиография

Дюверже, М. (1995). *Полупрезидентският режим*. София: УИ „Св. Кл. Охридски“. [Dyuverzhe, M. (1995). *Poluprezidentskiyat rezhim*. Sofia: UI „Sv. Kl. Ohridski“.]

Мавродиева, И. (2004). *Европейката и атлантическата интеграция на България. Реторически аспекти*. София: УИ „Св. Кл. Охридски“. [Mavrodieva, I. (2004). *Evropeykata i atlanticheskata integratsia na Bulgaria. Retoricheski aspekti*. Sofia: UI „Sv. Kl. Ohridski“.]

Мавродиева, И. (2013). *Политическата реторика в България: от митингите до Web 2.0 (1989–2012)*. София: Парадигма. [Mavrodieva, I. (2013). *Politicheskata retorika v Bulgaria: ot mitingite do Web 2.0 (1989–2012)*. Sofia: Paradigma.]

Мавродиева, И., Тишева, Й., Серезлиев, С., Петков, Г., Касабова, И., Симеонов, Т. (2021). *Онлайн курс по реторика*. София: Институт по реторика и комуникации. [Mavrodieva, I., Tisheva, Y., Serezliev, S., Petkov, G., Kasabova, I., Simeonov, T. (2021). *Onlayn kurs po retorika*. Sofia: Institut po retorika i komunikatsii.]

Първанов, Г. (2011). *Първият мандат на Георги Първанов*. София: Издателство „Захарий Стоянов“. [Parvanov, G. (2011). *Parviyat mandat na Georgi Parvanov*. Sofia: Izdatelstvo „Zahariy Stoyanov“.]

Първанов, Г. (2011). *Вторият мандат на Георги Първанов*. София: Издателство „Захарий Стоянов“. [Parvanov, G. (2011). *Vtoriyat mandat na Georgi Parvanov*. Sofia: Izdatelstvo „Zahariy Stoyanov“.]

Първанов, Г. (2011). *Отчетът на Президента*. София: Издателство „Захарий Стоянов“. [Parvanov, G. (2011). *Otchetat na Prezidenta*. Sofia: Izdatelstvo „Zahariy Stoyanov“.]

Първанов, Г. (2021). *Пътуване към паметта. Разкази за политиката*. София: УИ „Св. Кл. Охридски“, 517–518. [Parvanov, G. (2021). *Patuvane kam pametta. Razkazi za politikata*. Sofia: UI „Sv. Kl. Ohridski“, 517–518.]

Mavrodieva, I. (2012). Rhetorical, Political, and Public Relations Aspects of Candidate debates during Prudential Election Campaigns in Bulgaria (1991–2006), *Controversia, an international journal of debate and democratic renewal*, Vol. 8, Issue 1, 36–57.

Други източници

Конституция на Република България (1991). [Konstitutsia na Republika Bulgaria (1991).]

Решение №25 от 21 декември 1995 г. по к.д. №27/1995 г. за тълкуване на чл.92, ал.1 от Конституцията – изразът „президентът олицетворява единството на нацията“ (Обн., ДВ, бр. 6 от 19 януари 1996 г.) [Reshenie №25 ot 21 dekemvri

1995g. po k.d. №27/1995 g. za talkuvane na chл.92, al.1 ot Konstitutsiyata – izrazat „ prezidentat olitsetvoryava edinstvoto na natsiyata“ (Obn., DV, br. 6 ot 19 yanuari 1996 g.)]

Решение № 1015 – ПВР/ 23.11.2021г. на ЦИК обявява Румен Георгиев Радев и Илияна Малинова Йотова за президент и вицепрезидент на Република България, което слага началото на втория им мандат. [Reshenie № 1015 – PVR/ 23.11.2021g. na TsIK obyavyava Rumen Georgiev Radev i Iliyana Malinova Yotova za prezident i vitseprezident na Republika Bulgaria, koeto slaga nachaloto na vtoria im mandat]

Брой 51 на сп. „Реторика и комуникации“, април 2022 г. се издава с финансовата помощ на Фонд научни изследвания, договор № КП-06-НПЗ/75 от 18 декември 2021 г.

Issue 51 of the Rhetoric and Communications Journal (April 2022) is published with the financial support of the Scientific Research Fund, Contract No. KP-06-NP3/75 of December 18, 2021.